

התערבות השרות הפסיכולוגי חינוכי באירוע אסון במחנה "מכבי צעיר" יולי 2005

כתבה: אהובה עציוני, פסיכולוגית מחוזית, מחוז מרכז

במהלך חודש יולי – סמוך לפתיחת אירועי המכבייה ארע אסון במחנה נוער של תנועת "מכבי צעיר" – רכז שבט מאחד הישובים במחוז מרכז נפטר בשנתו.

האירוע עורר תגובות קשות מאוד במחנה – באותו יום עמד להיערך טקס פתיחת ה"מכבייה" – חניכי התנועה היו אמורים ליטול בו חלק והתכוננו לקראתו תקופה ארוכה. הטקס היה אמור להוות סיום למחנה, דבר שהעצים את התגובות לאסון, שהיה קשה בפני עצמו.

ממינהל חברה ונוער היתה פניה אל שפ"י (שרות פסיכולוגי ייעוצי) שהועברה אל הפסיכולוגית המחוזית במחוז מרכז, אהובה עציוני, שהפעילה וריכזה את ההתערבות במחנה בהתאם לנוהלי ההתערבות בשעת חירום.

ההתערבות נערכה בשלבים הבאים ותוך התייחסות לדילמות פסיכולוגיות חינוכיות:

תדרוך למפקדת המחנה - נאספו כל מפקדי המחנה על המדרגים השונים – נאסף מידע רלבנטי על האירוע, הועלו שאלות ודילמות חינוכיות-פסיכולוגיות (שתוצגנה בהמשך) ונקבעה תכנית פעולה

מיפוי מעגלי הפגיעה - בכל התערבות בשעת חירום יש לערוך מיפוי של מעגלי הפגיעה בהתאם לקרבה אל מקום האסון או אל הנפגעים, עוצמת הפגיעה ועוצמת התגובות. במקרה זה היה צורך להתייחס אל: קרובי המשפחה מדרגה ראשונה של הבחור שנפטר, חברים שגילו אותו בבוקר ללא רוח חיים, ילדים שהיו עדים לניסיונות ההחייאה של הצוות הרפואי, מדריכים וחברים קרובים, בני נוער וילדים ממקום מגוריו וכך הלאה עד אחרון הילדים במחנה.

שיחות קבוצתיות - למקום הוזעק צוות פסיכולוגים מנהלי שפ"חים במחוז ופסיכולוגים מהשירותים הפסיכולוגיים חינוכיים (כעשרה פסיכולוגים) בנוסף לצוות השרות הפסיכולוגי ומדריכי נוער ממקום מגוריו של הנפטר. הפסיכולוגים ערכו שיחות קבוצתיות עם רכזים, מדריכים, חניכים, הורים שהגיעו למקום בהתאם למעגלי הפגיעה שאותרו לעיל. נערכו שיחות דיבוב – לילדים ניתנה אפשרות להביע את רגשותיהם, חששותיהם ופחדיהם סביב האירוע, וניתנו להם כלי התמודדות ראשוניים עם המקרה.

שיחות פרטניות של פסיכולוגים עם חניכים/מדריכים שהרגישו צורך בשיחה אישית עקב קירבתם למקום האירוע ו/או לנפטר

חזרה לשגרה – המסר המרכזי היה, עם כל הכאב, שהחניכים צריכים להמשיך בפעילותם ולהשתתף בטקס פתיחת המכבייה כמתוכנן (במקביל כמובן לעיבוד האבל ולטקסים שנערכו במקום ויפורטו בהמשך). לאור כך לקראת שעות אחה"צ הסתיימו בהדרגה ההתערבויות הטיפוליות והמחנה החל בהכנות לקראת ערב פתיחת המכבייה.

מעקב - עם תום המחנה נערכו שיחות מעקב עם רכזת המחנה, הועבר מידע לשירותים הפסיכולוגיים בישובים השונים לצורך המשך התערבות ומעקב, בישובים מסוימים נערכו שיחות עם הורים ו/או תלמידים בהשתתפות הפסיכולוג ברשות המקומית וניתנה אופציה לפנות לשיחות פרטניות בהתאם לצורך. מדריכים/רכזים שהיו זקוקים להמשך שיחות הופנו למרכזי טיפול במקום מגוריהם.

מסרים מרכזיים שהועברו במהלך ההתערבות

- **המשך הפעילות במחנה -** לאור פניות של הורים רבים שהתקשרו ו/או הגיעו על מנת להחזיר את ילדיהם הביתה הועברה החלטה כי הילדים נשארים במחנה – העיקרון המקצועי המנחה היה של שמירה על שיגרה עד כמה שניתן במסגרת של אירוע חירום. הובהר כי ייטיב עם הילדים להישאר במסגרת החברתית שלהם בה יוכלו לעבד את האירוע בין עם בשיחות הקבוצתיות עם הפסיכולוגים והמדריכים, בין אם בשיחות אישיות על פי הצורך ובין אם על ידי תמיכה של קבוצת בני הגיל שהינה משמעותית ביותר.
- יחד עם זאת הועבר מסר חד משמעי שילד המבקש, למרות כל הנ"ל, לחזור הביתה ו/או ילד שהוריו חושבים שחשוב שיחזור למסגרת המשפחתית – ההחלטה תכובד ויתאפשר לילד לחזור לביתו (בליווי מבוגר כמובן). העיקרון המקצועי שעמד מאחורי החלטה זו היה שגם אם באופן כללי עדיף לילדים להישאר בקבוצת ההשתייכות שלהם יש ילדים ברמת סיכון (שעברו אירועי משבר משפחתיים, מוות, חולי או ילדים רגישים לאירועי אסון מסיבות שונות) **וחשוב לתת מענה לצרכיהם ולאפשר להם להתמודד עם האירוע בכלים המתאימים להם.**
- **שיגרה באירוע לא שיגרת –** לאור שאלות חוזרות ונשנות של צוות המחנה וההורים הובהר העיקרון המקצועי כי בשעת חירום יש לאפשר לילדים מ לבטא את רגשותיהם, להעלות את כל השאלות, הדילמות והפחדים העולים בעקבות האירוע מחד אולם מאידך יש לסייע בידם לחזור בהדרגה לפעילות שגרתית. לאור כך הוחלט על המשך המחנה, על השתתפות בטקס פתיחת המכבייה ועל המשך הפעילות במחנה במקביל לטקסים שנערכו לציון האסון במשך היום.
- **דמות המטפל באירוע חירום –** במהלך ההתערבויות הטיפוליות עלו דילמות של קירבה והיכרות עם הדמויות הטיפוליות. במקרים מסוימים היה קל יותר לילדים לשוחח עם דמויות מוכרות (מדריכים, רכזים, פסיכולוגים ומדריכי נוער וקהילה שהגיעו ממקום מגוריהם למחנה) ובמקרים

מסוימים היה קל יותר לבטא רגשות עצב, כעס ובכי אל מול דמויות טיפוליות לא מוכרות (פסיכולוגים מישוב אחר). הדבר בלט במיוחד במקרה של מתח בין הורים שהגיעו למקום לבין גורמי טיפול מקומיים והכנסת פסיכולוג מישוב אחר הורידה את המתחים ואפשרה התייחסות עניינית ורגשית תואמת לאירוע. העיקרון המנחה היה להיות קשובים לצרכי הילדים, ההורים והצוותים המרכזים ולפעול על פי הקולות שעלו מן השטח

- **טיפול במטפלים –** בכל התערבות חירום חשוב לאפשר למטפלים להתחלק ברגשותיהם ולקבל תמיכה וסיוע. במקרה זה היה צורך להתייחס לשתי קבוצות מטפלים. האחת – המדריכים והרכזים שתמכו בחניכים אך היו זקוקים אף הם לתמיכה וצוות הפסיכולוגיים נתן להם מקום משמעותי ביותר במהלך ההתערבויות. השנייה – צוותי הפסיכולוגים עצמם - במהלך ההתערבות נעשו מפגשים קצרים של כל המטפלים על מנת להתחלק להתעדכן ולהחליט על המשך התכנית הטיפולית .

לסיכום – מדובר באירוע חירום של נפגע אחד במחנה, ששהו בו כ 1500 ילדים מכל הארץ, ונתן אותותיו ברמות פגיעות שונות ובהתאם למעגלי הפגיעה ומידת הקרבה לנפטר ולמקום האירוע. האסון לכשעצמו היה קשה מאוד עבור כל משתתפי המחנה ומשפחותיהם והתגובות הועצמו על רקע אירועי פתיחת המכבייה והטקס החגיגי, על כל ההכנות שהיו לקראתו, בו אמורים היו החניכים לקחת חלק.

ההתערבויות של צוותי הפסיכולוגים, שהגיעו בהתנדבות מהשירותים הפסיכולוגיים חינוכיים בישובים שונים במחוז מרכז, הקיפו את כל מעגלי הפגיעה ונתנו מענה לילדים, למדריכים, לרכזים ולהורים הן בטווח המיידי והן עם חשיבה ומעקב לטווח הארוך, וכל זאת בהתאם לכללים מקצועיים המתייחסים להיבטים פסיכולוגיים של התערבות בשעת חירום ברמת הפרט, הקבוצה והקהילה.